

4

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

9

«РАДЯНСЬКА ШКОЛА»

1957

З М І С Т

	Стор.
У новому навчальному році	1
Н. Переверзева — Розвиток громадського дошкільного виховання в колгоспах Української РСР	5
Є. Сухенко, О. Дзеверін — Перші кроки становлення і розвиток дошкільного виховання в УРСР	10

ВІДМІННИКИ ДОШКІЛЬНОЇ СПРАВИ

І. Сочівець, П. Яценко — Друг дітей	18
Я. Петренко — Початок шляху	20

З ДОСВІДУ

З. Скибіна — Керівництво творчими іграми у молодшій групі	22
К. Підлозна — Виховання поведінки дитини в грі	28
П. Хаймович — До питання про навчання дітей рухів під музику	32
Є. Дуб'янська — Вплив мовних інтонацій на розвиток вокально-слухових навичок	37

СТОРІНКА ДЛЯ ДІТЕЙ

Весела святкова (слова М. Познанської, муз. А. Філіпенка)	42
Великий Жовтень (слова Г. Бойка, муз. А. Філіпенка)	43

В. Єременко — Щастя маленьких громадян Болгарії	45
---	----

На 2-й стор. обкладинки — Природа навколо нас, на 3-й — Саморобна іграшка.

Р е д а к ц і й н а к о л е г і я :

Д. О. Дорохова, Н. О. Красіна, Н. Ю. Переверзева, Є. К. Сухенко, Г. І. Сушан
(головний редактор), П. С. Ходченко, Т. І. Цвєлих, П. Р. Чамата, М. Є. Шевченко.

Журнал «Дошкольное воспитание»
(на українском языке)

Техредактор О. О. Чала.

Коректор Л. К. Соболюк.

Адреса редакції: Київ, Ново-Павлівська, 2. Тел. 6-50-43.

БФ 13504. Зам. К-309. Тираж 14475. Друк. арк. 3. Обл.-видавн. арк. 4,7.
Формат паперу 70×108¹/₁₆. Підписано до друку 21.VIII 1957 р.

Київська обласна друкарня, вул. Леніна, 19.

Виховання поведінки дитини в грі

К. ПІДЛОЗНА,

вихователька дитячого садка шахти «Пролетарська-Глибока»
тресту «Макіїв-вугілля»

Гра в молодшій групі — основна діяльність дітей. Правильно спрямовуючи її, педагог може використати гру як ефективний засіб виховання дитини.

На початку року ми вчили малюків ділитися іграшками, прибирати їх на місце, дружно гратися. Досвід спілкування з іншими дітьми у них ще дуже невеликий, тому часто виникають суперечки. В перші дні перебування малюків у дитячому садку часто доводиться чути: «Віддай! Це моє!» Трирічний Саша, наприклад, довго не міг примиритися з тим, щоб хтось сів на той стілець, на якому сидів він. Лена набирала багато кубиків, сиділа, не граючись сама, і не даючи їх іншим дітям.

Спочатку ми просто відвертали увагу дітей від усього, що могло збуджувати їх, показом цікавої іграшки, веселою пісенькою тощо. Заспокоївши дитину, допомагали їй вибрати іграшку. Щоб уникнути зазіхань з боку інших дітей на цю іграшку, привертати їхню увагу до вільних в даний момент іграшок.

Удвох з нянею, моєю першою помічницею, обдумували, як робити у тому чи іншому випадку, як підійти до тієї чи іншої дитини. Думали й про те, як впливати на дитячий колектив в цілому. Наприклад, щоб дати уявлення про те, що не тільки іграшки, а й стільці в групі належать усім дітям, привчити їх сидати, коли треба, на вільний стілець, ми провели гру «Пташки і собака». Вперше за весь час перебування у дитячому садку Саша сів на вільний стілець, не добиваючись, щоб йому звільнили той, на якому сидів раніше. Надалі хлопчик більш спокійно реагував на те, що хтось сідав на його стілець.

Ми переконалися, що такі ігри не лише дають дітям радість, а й позитивно впливають на їхню поведінку. Час від часу ми проводимо такі ігри і завжди добиваємося хороших

результатів. Наведу ще кілька прикладів.

Окремі діти відмовлялися підгортати чулки, а це потрібно було, щоб підготувати їх до повітряних ванн. Ми організували гру, у якій до дітей у гості прийшла лялька Машенька. Гості дуже сподобалось, як у дітей підгорнуті чулочки: у Жені, у Тані, у Люби... Діти, які вранці не підгорнули чулки, почали поспішно робити це зараз. Їхні дії не пройшли мимо уваги Машеньки, і вона сказала: «Ось і Алла, і Саша навчилися красиво підгортати чулочки. Тепер вони завжди робитимуть так». Згодом варто було нагадати дітям, як хвалила їх Машенька, і вони робили все, від чого спочатку відмовлялися.

Діти часто губили носові хустинки, а дівчатка, крім того, банти. Знову прийшла до них у гості Машенька з зайчиком. «Зайчику, зайчику, а йди-но сюди», покликала Машенька. Потім вона перевірила, чи чисті у нього вуха, чи є носова хустинка. У зайчика все було в порядку. Він навіть показав дітям свою носову хустинку.

— А у вас, діти, є носові хустинки? Покажіть.

Цього разу носові хустинки були у всіх, крім Льоні, який сказав, що десь загубив її. Зайчик подарував хлопчику носову хустинку. Льоня був дуже задоволений, щиро дякував зайчикові і сказав, що буде берегти подарунок. На прощання зайчик сказав:

— Ось і добре. Діти чисті, акуратні, у всіх тепер є носові хустинки. А я піду до своїх зайченят, подивлюся, чи є у них носові хустинки.

Тільки пішов зайчик, як у двері постукала лялька Таня. Діти радісно зустріли її. Машенька пропонує подивитися, яка нарядна нова гостя, який у неї бантик, і запитує: «А у вас є у всіх бантики?» Лялька Таня дивиться на дітей і називає тих, у

кого є бант. У Лени — є, у Алли — є, у Валі — є... Діти раді, що їх назвали, а Тоня швидко дістає з кишені свій бант і кладе собі на голову, але він не держиться. Лялька, звичайно, назвала і Тоню.

Тепер діти приходять у садок акуратно зачісані і не знімають бантів, рідко коли гублять носові хустинки.

Відомо, як важко маленьким дітям звикнути до того, що іграшку треба покласти на місце, що треба поступатися нею іншому, що її не можна однімати. Велику допомогу в організації дитячого колективу, у вихованні дружніх взаємовідносин між вихованцями, а також у вихованні певної самостійності, у додержанні порядку в іграшковому господарстві нам подав ляльковий театр.

Персонажі лялькового театру — Петрушка, дідусь, бабуся, внучка з'являються не тільки у п'єсах і сценаріях, а й в окремих епізодах, де вони підкреслювали певні сторони поведінки: дружну гру, бережливе ставлення до іграшок тощо. Покажу це на прикладах.

У дитячий садок поступив новий вихованець Коля — дуже рухливий, непосидючий хлопчик, який ніколи ні з ким не рахувався: він штовхається, віднімає іграшки, а потім розкидає їх по кімнаті. На нього, як і на інших дітей, дуже велике враження справив Петрушка. Якось вранці я попередила дітей, що одержала листа від Петрушки. Сьогодні він приїде до нас у гості з іншого дитячого садка, у якому виховується товариш Колі. Діти зраділи, зацікавився і Коля.

Коли діти розсілися, я внесла ширму лялькового театру, і на сцені з'явився Петрушка. Зустріли його радісно. Петрушка розповів дітям, що він побував в одному дитячому садку, бачив, як дружно граються там діти, як бережуть іграшки, а погравшись, кладуть їх на свої місця, ввічливо звертаються один до одного, піклуються про товаришів.

Діти жваво реагували на його розповідь:

— І Вова так грається.

— А Таня теж на місце м'яча поклала, і я...

Петрушка запитує: «А Коля теж так робить?» Коля мовчить, для нього це несподіванка. Він розгубився, а Петрушка, не чекаючи відповіді, говорить, що Коля розповість йому про це іншим разом, коли він знову приїде у дитячий садок. Поки що він пропонує подивитися, як граються Машенька і Мишутка.

На сцені з'являються Машенька і ведмедик. У нього в лапах брязкальце, яким хоче погратися й Машенька. Вона просить: «Мишенько, дай мені, будь ласка, брязкальце, а ти візьми собі машину і покатайся». Ведмедик віддає брязкальце, бере машину. Маша дякує йому. Обое граються, міняються іграшками кілька раз і виходять.

Коли ми пішли на прогулянку, няня посадила Петрушку на підвіконні, звернувши на це увагу дітей. Цього дня багато ігор було зв'язано з Петрушкою. Його не раз запитували, чи подобається йому, як вони граються. Дітям навіть здавалося, що він киває головою на знак згоди.

Помітно притих і Коля. Потім, забувши, він знову розкидав іграшки, причому кидав все: і м'яча, і ляльку, і машину. Однак, поглянувши на Петрушку, хлопчик починає швидко збирати їх і класти на місце, стараючись, щоб цього не помітили діти. Часом ми переміщували Петрушку або ховали його, потім він з'являвся знову.

Після вечірньої прогулянки Петрушка знову розмовляв з дітьми, сказав, що йому сподобалось, як вони гралися, похвалив Льоню, який нагадав Толі: «Не кидай ляльку на підлогу, вона може розбитися. А тоді нічим буде гратися». Похвалив Петрушка Женю, Гришу, Таню, які ділилися іграшками, згадав він і про Колю, сказавши, що Коля теж навчиться дружно гратися з дітьми і берегти іграшки.

Таке застосування лялькового театру мало характер гри. Це розважало дітей і в той же час впливало на їхню поведінку.

Петрушка час від часу з'являвся у нашій групі і завжди користувався незмінним успіхом. Його пові-

домляли про події в групі, пропонували подивитися, як граються вихованці і т. д. Петрушка настільки завоював симпатії дітей, що вони розповідали про нього й вдома, скупчили за ним, якщо він довго не з'являвся. Так, хворий Валерик часто згадував про Петрушку. Про це розповіла нам мати, і ми того ж дня прийшли з Петрушкою провідати хворого хлопчика. Валерик розмовляв з ним, як з живою істотою, показував свій куточок, іграшки, запитував, чи подобається тут Петрушці.

Інший хлопчик, Саша, граючись вдома телефоном, весь час «дзвонив» у дитячий садок і запитував, чи не приходив до них у групу Петрушка, просив передати, що він скоро видужає і прийде у дитячий садок. Коли провідали Сашу, він і нас запитував про Петрушку, запропонував у подарунок усім дітям свою улюблену іграшку — телефон. Хлопчик знав, що Петрушка завжди піклується про всіх дітей, а тому готовий був подарувати дітям те, чим сам найбільше дорожив. І це той самий Саша, який колись плакав, коли хтось сідав на його стілець.

Цей епізод був початком зближення Саші з колективом. Вплинув він і на інших дітей.

У дітей почала формуватися навичка класти іграшки на місце. Навичка ставала все більш міцною. Коли хтось з дітей-новачків розкидав іграшки, то інші, які вже засвоїли правила користування ними, не допускали цього. Ось Саша-новачок, погравшись зайчиком, залишив його на підлозі. Света показує хлопчику, де живе зайчик, і переконливо говорить: «Бачиш, всі діти кладуть на місце іграшки? І ти поклади».

Все ж у окремих дітей стійкої навички класти іграшки на місце ще не було. Щоб закріпити її, ми показали окремі сценки у ляльковому театрі. Ось, наприклад, «Пригоди іграшок». Поставила стіл, влаштувала лялькову кімнату і кажу дітям: «Тут живе хлопчик Вова. У нього багато іграшок: лялька Альонушка, ведмедик Мишка, поросятко, кіт Пушок і веселий півник. Вова лю-

бить свої іграшки, вони у нього чисті. Він обережно грається ними і кладе кожну на своє місце. Іграшкам добре живеться у Вови, бо він їх береже, а ляльок годує і спати укладає». Ця розповідь супроводжувалася діями ляльки. Діти дивилися з інтересом, часом підказували, що треба робити. Лялька подякувала їм і вийшла.

Друга дія: щось сталося з Вовою. Прибіг, гратися не починав, а іграшки розкидав. Альонку посадив під столом, поросятко на стіл, kota — у буфет, півника — під табуретку і пішов. Лишилися іграшки самі і давай плакати. Ведмідь як зареве: «Ходімо усі від Вови!» — «Куди, куди?» захищало порося. — «До хорошої дівчинки, — відповіла Альонушка, — яка не розкидає іграшок».

Всі пішли. Повернувся Вова. Побачив порожню кімнату — і не по собі йому стало.

— Ви не знаєте, куди іграшки поділися? — запитує він у дітей.

Діти, звичайно, сказали йому, що іграшки пішли від нього і чому пішли. Вова просить допомогти йому знайти іграшки, обіцяє берегти їх, класти на місце. Іграшки повертаються. Радощам Вови немає меж.

Такі сценки теж позитивно впливали на поведінку дітей, на їхнє ставлення до іграшок.

Закріплюючи навичку акуратного поводження з іграшкою, ми з нянею заохочували дітей і тим, що оцінювали їхні дії в своїх розмовах. Як тільки діти приберуть іграшки на свої місця, ми обов'язково відмітимо це: «Погляньте, Маріє Трохимівно, як наші діти прибрали іграшки — у них все на місці». Вихованці ще раз щось поправляють, щось переставляють — стараються ще більше.

На власному досвіді я помітила, що позитивна оцінка дій впливає краще, ніж пряме звертання. Наприклад, діти довго гралися сидячи, мало рухалися, а тому я пропоную потанцювати. Вихованці почали стрибати, голосно стукати ногами. Я пропоную усім подивитися, як хороше, легко, наче зайчики, танцюють Таня і Слава — їх зовсім не чути. Діти почали танцювати тихше.

Поступово я привчала дітей гратися самостійно, не звертатися без потреби за допомогою до дорослих. Виходячи з групи, я просила погратися без мене, нагадувала, що гратися треба дружно, не піднімати шуму, щоб не заважати іншим групам. Через кілька хвилин я поверталась і, переконавшись, що мою просьбу виконали, обов'язково відмічала, що вони уміють гарно гратися, а тому всім весело. Іноді, підкреслюючи своє схвалення, я посилювалась і на ляльок, які вчаться у дітей гратися. Це мало характер жарту.

У мою відсутність діти організували гру «Ходить Ваня». Всі взяли ляльок, утворили коло. «І ляльки ваші уміють гратися так же гарно, як і ви», сказала я їм. У відповідь — задоволені посмішки. Вихованці зрозуміли жарт. Але похвала дала їм задоволення, і вони ще більш стараються заслужити моє схвалення.

Педагогічне керівництво іграми я, зрозуміло, не обмежувала тільки впливом на поведінку дітей, а прагнула впливати і на зміст цих ігор, проводила з дітьми спостереження, спрямовувала їх сприйняття.

На прогулянці діти розглядали колію залізниці. Саме йшов великий состав з вугіллям. Говоримо про те, що везуть вугілля, яке добували папи. Поїзд повезе його туди, де немає шахт. Поруч проходила шосейна дорога, по ній рухається весь автотранспорт. На переїзді машини зупинилися. Звернувши на це увагу дітей, я пояснила їм, чому зупинилися машини. Ці спостереження діти потім використовували в іграх.

Ось виникла гра в поїзд: Женя став посеред кімнати і, рухаючи руками, наче важелями, гуде. Він — паровоз. До нього стають Вітя, Слава, Коля, Света — вагони. Виникає задум — «поїзд повезе вугілля». В цей час Таня і Люда граються у шоферів. Вони прямують до переїзду. Люба, яка взяла на себе роль регулювальника, семафора, зупиняє їх: «Дорога закрита, поїзд іде». Коли поїзд проїхав, вона дозволила рухатися далі. Це був момент, який

об'єднав у грі кілька груп. Я використовую його, щоб показати дітям, як цікаво гратися разом.

Ось Толя й Маша збудували колодязь. Коля підійшов з відерцем, набирає воду. Усім трьом весело. Я знову відмічаю, як цікаво і весело гратися разом. Такі ігри розвивали почуття колективізму, викликали повагу, інтерес до товариша, який уміє щось зробити — нове, цікаве або придумати гру.

Велике значення в організації колективу ми надавали іграшкам, що сприяють об'єднанню дітей у грі. Так, велике іграшкове піаніно дуже приваблювало вихованців. За нього одразу могло сісти двоє дітей. Часом навіть половина групи гралася у музичне заняття. Велику увагу мало й те, що піаніно зробив і подарував нам папа Колі. Він часто запитував, як діти граються, чи весело їм. Інтерес до таких іграшок ніколи не притупляється.

Батьки зробили для нас фанерний кіоск для ігор, магазин, вважаючи, що це теж іграшки, які сприятимуть об'єднанню дітей. Однак кіоск не привертав їхню увагу доти, поки ми не побували у магазині. Та й після цієї екскурсії діти не одразу почали гратися. Тільки коли мати Іри пошила і принесла в дитячий садок халати продавців, вихованці полюбили цю гру.

Об'єднували дітей також ігри з водою. Спочатку було важко — всі обливалися водою, бризкали одне на одного, не берегли своїх костюмів, хоч про це їм часто нагадували. І тут позитивно вплинула розповідь «Про дітей, яких я бачила в іншому дитячому садку» — про те, як хороше гралися вони з водою. «Галя і Света пускали мильні бульки, Коля, Наташа, Миша гралися гумовими іграшками. Петя наливав воду у пляшечку, а маленька Таня переливала її чашкою. Костюми були у всіх чисті і сухі, вони старалися не бризкати на товариша».

Розповіла я про це перед виходом на ділянку. Коли ж вийшли, всі діти побігли до води. Старалися не забризкати і весь час поглядали на мене, чи бачу я їхні успіхи. Зрозу-

міло, я все бачила і заохочувала вихованців, говорячи, що вони граються так само гарно, як і в іншому дитячому садку.

На жаль, таких оповідань, написаних майстрами слова, у розпорядженні вихователя майже нема, і нам доводиться самим їх складати.

Великим успіхом користувалися у нас оповідання «Про Леночку, хорошу внучку». В залежності від того, на що ми хотіли спрямувати дітей, Леночка або піклувалася про дідуся і бабусю, робила їм різні послуги, або швидко виконувала їхні вимоги: спокійно і тихо гралася, не заважаючи дорослим, складала свої іграшки,

гралася дружно з іншими дітьми і ніколи не забувала умиватися тощо.

Саша, Надя всього боялися. Щоб виховати у них почуття сміливості, використали випробуваний прийом — розповідь про дівчинку (хлопчика), яка нічого не боїться. Подібні розповіді завжди впливали на дітей. Той, хто боявся погладити або погладувати собаку, згадував розповідь про сміливу дівчинку, боровся з почуттям страху — і переборював його.

Наслідуючи вигаданій Леночці, діти охоче виконували наші вимоги. Спочатку це теж мало характер гри, а поступово таке відношення до наших вимог стало звичним.

До питання про навчання дітей рухів під музику

П. ХАЙМОВИЧ

Виховання інтересу і любові до музики, свідоме ставлення до неї, розуміння музичного твору не тільки в цілому, але і в деталях — одне з основних завдань музично-виховної роботи.

Для досягнення цієї мети необхідно розвивати у дітей емоціональне сприйняття музики і, починаючи з молодшої групи, виховувати вміння не механічно чути музику, а слухати і реагувати на неї.

Одним із видів музичного виховання, який сприяє здійсненню цієї мети, є рухи під музику. Дитина, відображуючи в рухах зміст і характер музичного твору, навчається розуміти його, і чим старший вік і більший запас музичних вражень у неї, тим глибше і детальніше вона пізнає музичний твір. В молодшій групі діти сприймають загальний характер музики і також відображають його в рухах. Діти середньої, і особливо старшої групи, розпізнають окремі елементи музичної виразності: зміну темпу, динаміки, регістрів, зміну частин і фраз музичного твору. Проводячи рухи під музику, ми прагнемо навчити дітей рухатися виразно у відповідності із змістом і характером музики.

Однією з необхідних умов для цього є добір музичних творів. Ці музичні твори повинні відбивати дійсність, зрозумілу і близьку дитячим інтересам, повинні бути доступними їм за формою та змістом.

Засобом для навчання дітей рухів під музику є ігри і танці. Відображуючи в іграх зміст музичного твору, як, наприклад, бадьюру, чітку ходьбу під музику Косенка в грі «Піонери», політ метеликів під музику Майкапара в грі «Метелики і хлопчики з сачками», стрибки зайчиків під музику Гедіке (гра «Діти і зайці»), важку ходу ведмеда під музику Віленського (гра «Бджоли і ведмідь») і т. п., діти докладно знайомляться з цими творами, рухаючись у відповідності з музикою, переживають і запам'ятовують її.

Точно так само, танцюючи під народну танкову музику, відображаючи її характер, діти починають розпізнавати різний характер музики — спокійну, хороводну, веселу, жваву.

Мій досвід роботи з навчання дітей рухів під музику дає мені можливість зробити для себе деякі висновки щодо цього розділу і уточнити в